

del S. XIV (*Rom. LXI, 348, v. 90*), i «*serpillière* ou robe vieille, sarge» explicant el ll. *sagum*, en el *Catholicon Parvum*, altre glossari força antic. Avui és freqüent en parlars de l'extrem Nord, però també a Champagne, Saintonge i Poitou (Gamillscheg, *EWFS*). Pertot el trobem estès així mateix a d'altres accs. més o menys afins: 'espècie de mantell de bon drap' (així en el *Roman d'Alexandre*, S. XII), 'espècie de davantal', «pellis sive vestis vetus et praecisa et detrita» (perigordí, 1297).

Però l'acc. moderna és ja freqüent des del principi, a França com a Catalunya: en un doc. francès de 1333 adduït pel Du C.: «pro' *sarpilleriis* ad pannos involvendos». En fi, no mancà alguna penetració fins a Itàlia, on hi ha un parell de cites de *ischarpigliera*, *scarpigliera* (Florence Adler, *Gloss. of Mediev. Terms of Business*), que es deuen haver d'entendre com a expressions gràfiques del so (i)k- en baix llatí (doncs, it. *scarpigliera* = cat. *xarpellera*).

D'altra banda en forma verbal el paper del mot és també significatiu tant en català com a França: oc. ant. *serpelar*, S. XIV: «4 cordas, 4 palms de tela per *serpelar*» en Jacme Olivier, *serpilhar* en un doc. girondí cap al mateix temps. I l'existència del verb en francès s'havia propagat, en efecte, a Anglaterra, on és usat el mot *sarpe(il)lage* «emballage avec de la serpillière» (Ss. XIV-XV). Du C. en dóna moltes cites en la forma contracta *sarplare*: el mot francès s'havia propagat, en efecte a Anglaterra, on és normal que es fes aquesta contracció.

En català l'existència d'*ensarpellar* es dedueix ja en el S. XIII del negatiu *desensarpellar* que hem vist en els *CostTort.*, i en efecte el trobem en un ban barceloní dels anys 1380: «Que tot gerrer qui faça gerres per metre mel, que la gerra que farà, en què càpia <més> de un quintar de mel [meta] 5 liures més o menys, no pes lo test, con sia cuyt e *enserpellat*, de 35 en 38 lliures, e no més» (*A. Mun. Bna.*, plec de 1380-91, 120v^o). Juntament amb aquesta formació amb *en-* hi hagué amb prefixació diferent o nulla. *Serpellar*: «una cètria de terra *serpellada*» Bna. a. 1432; i ja hem vist *gerres serpellades*, a les Drassanes, el 1467.

En fi hi hagué formació amb *EX-*: tal com junt amb *ensordir*, *-dar*, hi ha *eixordar* (*EX-SURD-ARE*), i tal com *eixecar* (*EX-SICCARE*) al costat de *secar* i *assecar*; i tal com es troben *eixeguir/seguir*, *eixoblidar*, *eixorejar*, *eixortir/sortir* etc., també es varià aquesta formació verbal mitjançant *EX-*, fent-ne *eixerpellar*: «*pannos lanae diversorum colorum encamisatos et exerpelatos*» ross., a. 1329 (*InvLC.*, s. v. *encamisar*). Justament d'aquí nasqué el canvi de *serpellera* en la forma *xarpellera*, que hem vist guanyant terreny des del S. XVII fins a acabar avui per imposar-se; i de la propagació d'aquesta forma catalana han de resultar aquells esporàdics italians *scarpigliera* que se'ns han presentat abans.

En tenim un altre arcaic testimoni en un sentit figurat (comparable a aquell *arpillada* 'tancada' del S. XVI castellà) en el llenguatge arcaic del *Cavaller Tuglat*, la impressionant visió d'ultratomba, aplicada a uns ulls

mig velats o enterbolits per crostissers i lleganyes: «una bèstia molt orribla --- venia toçant e ga<n>yolant, com fa truga ab sos porcells, molt sutza cosa, ab sa boca uberta, tan gran que mil cavalés --- n'entraren en un colp; --- los uls avia molt grosos e desmesurats, vermels e térbols, e *axerpelats*, tots cor<r>ens de laga<n>ya» (*CoDoACA* XIII, 90.11).

En fi, modernament s'han combinat els dos rivals, *ens-* i *eix-*, d'on *enxarpellar*. Entre els productors de la ceràmica de Manises «les formes d'emalatge --- segons els documents, són: els sarrions d'espart, per les rajoles i taulells, i les gerres *enxarpellades* per les peces conques; entenent-se per *enxarpellar* el col·locar unes rodelles de corda d'espart defensant la superfície del recipient» (Almela, *Vocab. Cerám. Manises*, p. 399). «--- En pocs dies tots els estels d'En Tomàs --- foren esquinçats o *enxarpellats* ---»; car l'ingenu savi s'havia ja cansat de la juvenívola fallera de fer-ne volar: Coromines (*Pigmalió*, XVI, p. 223).

Per a l'etimologia de nom i verb prestem atenció primerament a Meyer-Lübke (*REW*, 7953): un derivat de *SIRPICULUS* 'referent als joncs', substantivat en un sentit com 'cove, cabàs, cistella'. Realment és mot llatí, documentat des d'antic, com a derivat del nom dels joncs, que des dels orígens literaris apareix en la doble forma *SCIRPUS* i *SIRPUS*, des de les obres de Plaut i Enni; 5 de *SIRPUS* vingué l'adjectiu *SIRPICUS* i en forma diminutiva *SIRPICULUS*. Acceptada la idea per M-Lübke, s'hi adherí Gamillscheg; aquest, però, assegurava que mentre *serpilliere* ja apareixia en el S. XII, la variant en *se-* hi seria només des del S. XVI: equiparant-ho al cas de *sarge* > *serge*. Fixant-se llavors en aquest detall fonètic i en el significat, M-L., en la 3^a ed. del *REW*, sense retractar-se, deixa l'etimologia com a molt dubtosa. En realitat, com hem detallat, la forma amb *e* és, però, si fa no fa, tan antiga com l'altra.

Prenent el punt de vista semàntic, Bloch dubta, alegant que «no sabem l'antiguitat de l'acc. moderna»; i Sainéan (*Sources Indig.* I, 372), en inclinar-se per una altra etimologia, sembla partir també d'una concepció que el sentit primitiu seria 'mantell'. En realitat el dubte semàntic en aquest sentit és infundat: no solament hem constatat que en francès l'acc. moderna és tan antiga com l'altra, sinó que en català en llengua d'oc és quasi única, i hi apareix des dels orígens, en massa, mostrant que la base d'aquest escrípol és ben frèvola; sempre que hom prengui un punt de vista amplemament romànic, i no es tanqui peresosament en el francès del Nord, com feren ells.

En l'aspecte semàntic, la versemblança del pas de teixit vegetal al trenat de la xarpellera, està sòlidament demostrada. Pertot arreu apareix la xarpellera combinada amb teixits vegetals. En la reva de 1284, ¿què són els cofins de vergues sinó quasi el mateix que els *sirpiculi* de joncs?, i el doc. comença especificant que aqueixes *serpeleres*, i cordes «grosses», són d'espart, de palma nana o de palmera (datiler). En els *CostTort.* va equiparada amb *feltre*, en el Consolat de 1481 amb *estores*: tot això teixits vegetals. El *jerpil* andalús (ir